

Pred kratkim, oktobra 1986, pa smo lahko na televiziji in v dnevnem časopisju zasledili nekaj kratkih vesti o najdbi črne človeške ribice v izviru oziroma strugi reke Dobljčice v Beli krajini. V literaturi so znani primeri, da človeške ribice, ki so bile dalj časa izpostavljene svetlobi v laboratoriju, dobijo nekaj pigmenta, v naravi so našli tudi ribice, ki so imele na telesu črno liso. Človeška ribica iz Dobljčice pa je zelo temna, skoraj črna.

Biološke raziskave bodo pokazale, zakaj je človeška ribica iz izvira Dobljčice tako močno pigmentirana, namen tega prispevka je le, prikazati okoliščine in kraj, kjer smo ribico ujeli.

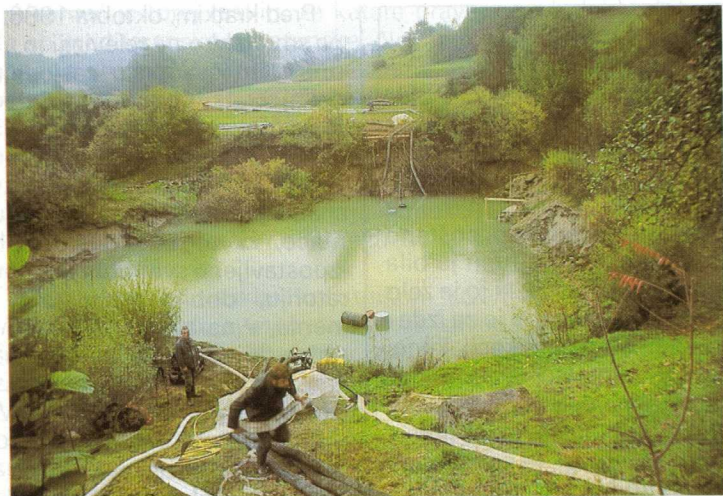
Kraški izvir Dobljčice je po velikosti drugi izvir v Beli krajini. Leži pod Poljansko goro, kak kilometer južno od vasi Dobljče. V Atlasu Slovenije ga na strani 205 najdemo blizu zaselka Anjeli.

Dobljčica izvira iz okroglastega, do 40 m širokega in 10 m globokega jezera. Dno je pokrito z velikimi skalnimi bloki, med katerimi priteka kraška voda. Po obliki je izvir pravi obrh. Iz njega vodi široka, plitva struga. Dno struge pokriva pesek, prinesen iz podzemlja, bregovi pa so ilovnati. Levi breg je raven, desni pa se po nekaj metrih umakne v desno. Tu je na dnu struge še en izvir, oziroma močan dotok kraške vode. Povezan je z glavnim izvirom, saj je voda ob črpanju v njem enako upadala kot v glavnem izviru.

Zaledje izvira so redko poseljena prostranstva Poljanske gore in Kočevskega Roga. Izvir je izdaten, ob vsaki vodi bruha iz njega več kubičnih metrov vode na sekundo, ob nizki vodi in suši pa nikoli povsem ne presahne.

Kje in kako smo ujeli črno človeško ribico

Človeška ribica, *Proteus anguinus*, je naša najbolj znana jamska žival in je postala pravi simbol dinarskega krasa. Ime je dobila po bledorožnati koži, ki je podobna človeški polti, in po tem, da je izključno vodna žival.

1 Izvir Dobljčice ob črpalnem poizkusu. Gladina vode je okrog 2 m nižja, kot je ob srednji vodi. V zgornjem levem delu slike je suha struga, v kateri je bila ujeta črna človeška ribica. Na sodih, ki plavajo po jezeru, so obešene črpalke.

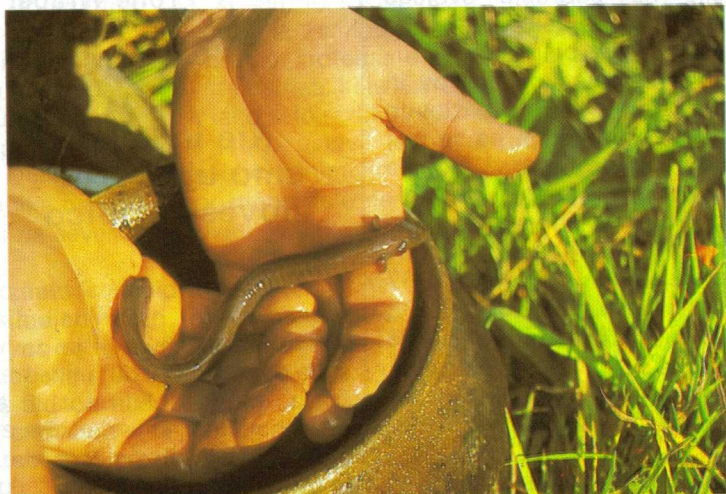
V sklopu raziskav o izdatnosti in kvaliteti vode izvira Dobljčice za oskrbo z vodo je sodeloval tudi Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU iz Postojne. Izvedel je opazovanje izvirov pod Poljansko goro in črpalni poizkus v izviru Dobljčice. To je hidrogeološka metoda, po kateri z močnejšim izčrpavanjem vode, kot je dotok izvira, skušamo spoznati lastnosti kraškega vodonosnika. Predvsem so nas zanimali minimalni dotok, količina vode v kanalih v neposrednem zaledju in stopnja povezanosti izvira z drugimi izviri.

Sam črpalni poizkus je trajal štiri dni. V tem času smo z močnimi potopnimi črpalkami črpali nad 300 l vode na sekundo. Odvajali smo jo po ceveh in izkopenem kanalu v strugo kakih 200 m nizvodno od izvira. Strugo smo na dveh mestih pregradili, da izčrpana ali v strugi zastala voda ni tekla nazaj v izvir. sai

ima Dobljčica v tem delu zelo majhen strmec.

18. oktobra je bila gladina vode po tretjem dnevu črpanja v obrhu že za okrog 1,8 m nižja od prvotne. Struga je bila suha do pregrade kakih 30 m nizvodno. V tem suhem delu struge je na dnu že omejnjeni izvir. Iz dela struge, kjer je za pregrado zastajala voda, je proti njemu mezel droben potoček. V njem sem med kamenjem in mahom našel več rakov in rib, med njimi tudi veliko ščuko, ki je hotela

2 Črna človeška ribica, fotografirana pri izviru Dobljčice (1 in 2 foto A. Mihevc)

plavati proti toku, a je bilo vode pač premalo. Na istem mestu, kakih 8 m nizvodno od izvira, je delavec geološkega zavoda Mirko Kordič opazil temno podolgovato živalco, ki se je skrivala med kamni v kak prst globoki vodi. Sprva sva menila, da je jegulja, potem pa sva opazila še noge in zunanje škrge. Nobenega dvoma ni bilo več, bila je prava človeška ribica nenavadno temne, skoraj črne barve.

Živalco sem previdno ujel in jo dal v staro lončeno posodo, ki sem jo našel v strugi. Medtem ko sem ribico odnesel, so delavci stikali naprej po suhi strugi. Pri tem so v vodi izvira v strugi opazili še tri temne proteuse. Na vprašanje, zakaj jih niso ujeli, so odvrnili, da je ena ujeta ribica dovolj, ostale naj v miru živijo naprej.

Ujeti proteus je bil dolg okrog 19 cm in izredno temen. V Munsellovih tabelah za določanje barve prsti sem našel najbolj podobno barvo pod šifro 10 R 2, 5/1. Opisno je to rdečkasto črna barva. Ta barvna oznaka ni najboljša, saj so omenjene tabele namenjene določanju barve prsti, da pa nam intenzivnost temne barve in možnost primerjave.

Čprav je človeška ribica jamska žival, so znani številni primeri, ko so jo našli na površju. Običajno se je to zgodilo po močnih deževjih, ko kraški izviri bruhajo velike količine vode, ter naplavijo z njimi še proteuse. Ob taki priložnosti so jih domačini opazili v neposredni bližini Dobljčice v izviru Sihurna in jezeru Jelševnik. Ribice je naplavilo iz podzemlja tudi pri gradnji mostu čez Dobljčico pri Dobljčah, ko so pri kopanju temeljev presekali vodno žilo.

V našem primeru je bilo drugače. Vodo smo črpali konec sušnega obdobja, ko je bil pretok izvira Dobljčice le nekaj deset litrov na sekundo. Zniževanje vodne gladine zaradi črpanja je ujelo našega proteusa v strugi, potem pa ni bežal nazaj v izvir, ampak proti vodi, ki je že nekaj dni stala v strugi in je bila že prava površinska voda. Ostale opažene temne človeške ribice so se umaknile globlje v izvir, vendar jim je bilo površinsko okolje ob njegovem ustju v strugi očitno domače, saj so pobegnile šele, ko smo jih prestrašili. Temna barva jim je tu omogočila preživeti med raki in ribami, za eno od njih pa je naposled postala usodna.

Ujetega proteusa smo kasneje izročili prof. dr. Lili Isteničevi z Inštituta za biologijo v Ljubljani, kjer bodo žival podrobno proučili. Že prve preiskave pa kažejo poleg pigmentiranosti še drugačno velikost glave in nog ter ne navadno razvite oči.

Andrej Mihevc

Glej članek L. Istenič O najdbi črne človeške ribice v 7. številki 49. letnika Proteusa.

PROT B & E O & U TEUS

PROCEEDINGS

82 APRIL 1987

